

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, awgust 1995
lětnik 44

8

Bože słowo za nas

Budźće mudri kaž hady a bjez falša kaž hołbje Mat. 10,16

Mi so njecha wo přenjeju pošojcy našeho měsacneho hrona „Budźće mudri kaž hady“ pišać. Cím radšo pak wo druheju pošojcy „Budźće bjez falša kaž hołbje“.

Hdyž naš Zbožnik nas napomina, zo bychmy bjez falša byli, tak torěka, zo njebychmy złość ze złośću zaplaćili, zo bychmy dobro přeli tež swojim křiwdžerjam.

W póstnym času 1960 běše pola nas wjele horja, plakanja a zakliwanja. Tehdom nuzowachu našich burow, zo bychy „dobrowólnje“ do produstwow zastupili. Burja jasnje přewidzachu, zo je z tym kóncich dotalnego burskeho žiwjenja. Wšo hospodarjenje bu jim wzate. Na swojich polach běchu nětk roboćenjo. Wjele burjam je so tehdom wutroba zlamala. Z jědojty mi myslemi čakachu, zo so politika znowa wobroći.

Někotři pak wostachu strowi w swojej duši ze zbožnej dowěru: Štož čini Bóh, wšo dobre je, wón wšak ma hnadnu wolu. Njech wam skrótka tři přikłady wupowědam:

Njedawno swjećachmy 90. narodniny lubeje staruški. Wo jeje něhdy bohatym a pozdžišo surowje chudym žiwjenju wědzach. Na poměrnje bohatym burskim kuble bě so jako jenička džowka narodziła. Staršej móžešaj džěsću rjane džěćace a młode lěta dać. Dobře wukublanje a daloce, krasne jězby po swěće. To běše zawěrnje wosebite slónčne zbože. W swojej wysokej starobje spomina z džakownosću na to. Wona so wuda na nahladneho prawiznika, porodži troch synow. Tak bě po wšem zdaću zbože tež za dalše žiwjenje zawěšćene – hdyž njeby wójna a po njej komunizm přišo. Mandželski

wjastwje wumrě a wšo wobse-
dženstwo bu jej wzate, zo dyr-
bješe z chorej mačerju a synami
w najbědniej chudobje žiw-
rić. Bjez skorženja a wobskor-
ženja je wšu křiwdu a nuzu z
pobožnej dušu znjesta. „My
pak wěmy, zo tym, kiž Boha
lubuja, wšitke wěcy k lěpšemu
słuža.“ Z pobožnej, poniženej
a čichej wutrobu je dobyła, zo
je za swoju wokolinu dobra,
jasna swěća.

Něhdyši ryčerkubler powě-
daše mojemu wučerjej: Ja sym
směl być knjez nad Z. Za to
běch a sym džakowny. Wšitko
su mi wzali, zo sym nětk dočista
chudy. Tež za to sym džakow-
ny. Ja nětk sam ze swojeho na-
zhonjenja wěm, kak so chude-
mu dže.

W Sottrumje pola Bremena,
w našej kmótriskej wosadze,
zeznach so z čeknjencem z Po-
morskeje. Něhdy bě dosć bo-
haty był. Z domizny wuhnaty,
bydleše ze žonu pola bura na
synowej łubi. Dwě lěće dołho –
w lodowej zymje a w styskej
horcoće. Dołho bě na nowy
woblek lutował. Hdyž chcyše
so jón přeni raz kemši woblec
– bě pokradnjeny. Žona plaka-
še a njemóžeše rozumić, zo je
nječłowski paduch jimaj tajke
horje načinić móhl. Muž ju tro-
stowaše: „Tuž póndu zaso w
swojim starym wobleku kemši.
Bóh wšak njehlada na drastu,
ale na wutrobu.“

Gerhard Wirth

*Zo so hrěch w našim žiwjenju
stanje, je čłowjeske.*

Zo so hrěch wodawa, je bojske.

Whrěchu wostać je čertowske.

Wilhard Becker

Cyrkej w Hórcce

Foto: A. W.

Wo džěłowej skupinje „Serbska namša“ a Spěchowanskim towarstwje za serbsku rěč w cyrkwi z.t.

„... Selbst eine eigene Kir-
che haben die Sorben hier: Die
Franziskanerkirche, auch
Wendische Kirche genannt, die
bereits aus dem 14. Jahrhun-
dert stammt. Hier werden noch
immer Gottesdienste in sorbi-
scher Sprache gehalten“, tak
móžeše so wo Choćebuzu spo-
čatk lěta 1995 w nowinje „Lau-
sitzer Rundschau“ čitać. - Hdy
by wšo jenož tak bylo, kaž je so
we lužiskim němskim dženiku
pisało. Přiwšěm pak njeje scyła
tak samozumliwe, zo maja
Delnjoserbjas zaso serbske Bože
słužby. Tuchwilu šěsć do wo-
som razow za lěto zeńdže so
raz tu raz tam přerěznje 60 do
160 kemšerjow w jedneju z tych
něhdže 30 delnjoserbskich wo-
sadow, hdžež bydla hišće ludžo,
kotřiž sluchaja džakownje na
předowanja w serbskej rěči.
Mjez kemšerjami běchu ludžo,
kotřiž běchu samo ze sylzami
we woćomaj jara hnući, kotřiž
słyšachu po lětdžesatki trajacej
přestawce skónčnje zaso raz
abo někotři w žiwjenju přeni
raz předowanje serbskeho fa-
rarja w maćernej rěči a přistupi-

chu k Božemu blidu. Z toho
hodži so snadź trochu spóznać,
kajki wažny skutk dokonjachu
ći, kotřiž organizowachu w
lětomaj 1987 a 1988 priwatnje
přenjeju tři delnjoserbske kemše:
w Dešnje, Janšojcach a Mosće.
W septembrje 1988 založichu
potom w Choćebuzu z podpěru
tehdomnišeho generalneho su-
perintendenta Reinharda Rich-
terja cyrkwinu džěłowu skupi-
nu „Serbska namša“. Nalěto
1989 witaše a připózna synoda
Ewangelskeje cyrkwe w Berli-
nje a Braniborskej založenje
tuteje skupiny oficialnje. Tole
běchu jara wažne a rozsudne
podawki za nowše serbske wo-
sadne žiwjenje w Delnjeju Łuži-
cy.

Ewangelska cyrkej w Berli-
nje a Braniborskej započa so
hakle před někotrymi lětami
wot swojeje lětotki trajaceje
antiserbskeje tradicije džělič.
Wo njeprawdže, kotraž je so
Serbam w zańdženosci nači-
niła, móhli so toľste knihi na-
pisać. A su bohužel přeco hi-
šće němsko-serbske wosady,
hdžež „njemóža“ so serbske

kemše zarjadować. A we wěštej němskej nowinje polemizowaše so w decembrje 1993 přećiwo přistajenju serbskeho duchowneho a lžeše so wo roli cyrkwy: „Hier ist keine historische Schuld zu begleichen“.

Pytajo w stawiznach nadeńdžeš wjele dokumentow, kotrež swědča wo potłócowanju Serbow tež přez cyrkwe. Na přikład tón wo wotstronjenju a zničenju delnjoserbskich farskich bibliotekow w léce 1668 abo tón wo zakazu serbskich kemšow w Delnjeju Łužicy, wudaty wot Ewangelskeho konsistorija Braniborskeje na přikaz Ewangelskeje wyšje cyrkwinje rady 19. meje 1941. Za čas po 2. swětowej wójnje namakaš fakty, zo zadžewaše so wšitkim prócowanjam wo wzrodženju serbskeho wosadneho žiwjenja w Delnjeju Łužicy.

W léce 1843 přédowaše so hišće w 40 serbskich wosadach Delnjeju Łužicy serbsce. Wjetši džěl zaměrneho zničenja serbskeho wosadneho žiwjenja sta so do léta 1933 a to přećiwo woli serbskich křesćanow. Z nastupom 1000lětného rajcha běchu jenož hišće w štyrjoch wosadach kemše w serbskej rěči. Serbska cyrkej w Choćebuzu sluješe k nim.

„Znajmjeńša raz za měsac dyrbjeli w jednej wosadze při nas serbske kemše być“, je přeće kemšerjow a organizatorow. Hdy by so to poradziło, by kóžda z tych něhdže 30 němsko-serbskich wosadow w Delnjeju Łužicy tež jenož kóžde druhe abo třecie léto na rjedže byla. Džělowa skupina „Serbska namša“ pak njemóže tajke wobšěrne džělo dale na čestnohamtskej bazy wukonjeć. Poměrnje mało přećiwnych, ale wjele přečelných słowow běše

mjeztym wot wyšnosće ewangelskeje cyrkwy w Berlinje a Braniborskej slyšeć. Přistajenje serbskeho duchowneho pak njejsu přihłosowali. Praja, zo danjeje žana nuza, přetož rozumja wšitcy Serbja němsce a su cyrkwince zastarani.

Cyrkej ma wězo duchowných, kotřiž zwonka zwučeného wosadneho džěla so staraja w nadawku cyrkwy wo chorych a zbrašených, wo alkoholikarjow, wo jatych, studentow, wo młodžinu a wójakow. A Serbam w Delnjeju Łužicy so tajka móžnosć njeprizwoli?

Hižo někotre léta prosy so wo přistajenje serbskeho duchowneho, kiž dyrbjal zamołwity za duchowne zastaranje serbskich křesćanow w jich maćeršćinje być, za prihotowanje a wudawanje delnjoserbskeje nabožneje literatury, za nabožinu na delnjoserbskim gymnaziju w Choćebuzu, za serbske cyrkwince wusylanja w serbskim rozhlósu a za wjele druhich wěcow. Tajkemu přistajenju pak so donětko njeje přizwoliło, a tohodla załožichu organizatorojo delnjoserbskeho wosadneho žiwjenja w léce 1994 „Spěchowanske towarstwo za serbsku rěč w cyrkwi z. t.“. Towarstwo přistaji na swoje kóšty delnjoserbskeho duchowneho a přenje měsacy to tež zmištrowa z priwatnych darow a přinoškow, ale tež z njematej financnej podpěru ewangelskeje cyrkwy. To pak lědma dosaha, zo bychu cyłe léto abo dlěje přetráli a zaměrnje perspektiwu do přichoda natwarili.

Werner Měškank, sobuzaložer džěloweje skupiny „Serbska namša“ a člon předsydstwa Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi z. t.

Swjate pismo. Židža a křesćenjo wěrja do jedneho Boha. Židža mjenuja Boha Jahwe. Židža pak njeznaja Nowy zakon. Za Židow njeběše Jezus Wumóžnik kaž za nas křesćanow. Woni čakaja hišće na swjateho mesiasa.

Přenje pjeć knihow Stareho zakonja mjenuja so tora, za židowstwo najwážniše Swjate pismo. Je to pjeć knihow Mójzasa, kotrež tež w našej bibliji cyle při spočatku namakaće.

Talmud njeje mjenje wážno. W nim su zapisane kaznje za wšedne žiwjenje kaž tež wukładowanje židowskich zakonjow. Izaak chodži z maćerju a z nanom na sabbaće do synagogi. Za Židow njeje njezděla swjatý

džěn, ale sobota. Synagoga je Boží dom. Tam swjeći swjobja Izaaka z druhimi swjobjami wokoliny kemše. Spěwaja tam a modla so. Swjeća pak tam tež kwasu a druhe swjedženje.

Jónu běše Izaak ze staršimaj w Jerusaleme. To je za Židow swjate město. W léce 70 po Chr. zničichu Romjenjo Jerusalema a z tym tež tempel Židow. Jenož hišće murja tam steji. Za wěrnych Židow je to swjatnišćo. Mjenjuje so skórbna murja (Klagemauer), a wjele Židow so tam modli.

W přichodnym čisle předstaju Wam swjedženje Židow. Woni njeznaja hody abo jutry. Swjeća hinaše swjedženje a to tež jara rady. **G. Gruhlowa**

Serbowki ze Slepoho du po swjedženskich kemšach z Klětnjanskeho Božeho domu
Foto: E. Bigon

„Prajene je tebi, čłowječe, što dobre je ...“

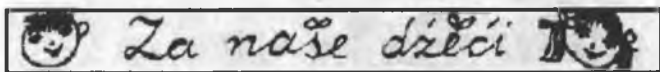
Pod tutym bibliskim hesłom zetkachu so ewangelscy Serbja 24. a 25. 6. k swojemu 49. cyrkwinskemu dnjej přeni kroć w Klětnom. Wosebitosć Klětno je, zo maja tam dvě ewangelske wosadze, starolutherska a ewangelsko-lutherska. Wobě matej we wsy swjobji Boží dom.

Zěndženje zahaji so na sobotnišim popođnju w cyrkwi starolutherskeje wosady. Po powitanju přítomných přez předsydu serbskeho cyrkwiniskeho dnja, fararja Malinka, porěča tamniši farar Matzke wo stawiznach Božeho domu a wosady. W léce 1847 natwarjena cyrkej bu mjeztym wjacekroć přetwarjena a ponowjena. Wona je džensa dostojne zetkanišćo něhdže 230 stawow ličaceje małeje, ale čileje wosady, kiž slusa džensa do Samostatneje ewangelsko-lutherskeje

cyrkwy, kiž ma w Němskej někak 42 000 sobustawow. Mjeno starolutherska so oficialnje wjace njenaložuje.

Wslědowacym bě tež něštožkuli rozdžělnje mjez wobstejacymaj wosadomaj wustyšeć. Zaleži to wosebje w teologiskim zrozumjenju a wuložowanju bibliskich tekstow a jeje praktiskim naložowanju we wosadze. Mjezsobny poměr wobeju pak je njezdziwajcy teho dobry, štož so wosebje při wustupowanju za wuchowanje wsy před wuhlowej jamu wopokaza.

Popřestawce postrowiščadžowanje katolski farar dr. R. Kilank w mjenje Towarstwa Cyrila a Metoda. Naspomni při tym někotrych dobrych ewangelskich Serbow, kotrychž bě za čas swjobjeho zastojnskeho skutkowanja w Budyšinje zeznał. Po nim porěča zaposłanc krajneho sejma Marko Šiman

Lube dźěći!

W junijskim čisle Pomhaj Bóh powědam wo islamje. Nětko chcu Wam židowstwo, to je wěra wěrnych Židow, předstajić. Najlěpje to móžu, hdyž Wam wo 10lětnym Izaaku powědam, kotryž je žiwý w małym městačku w Israelu. Izaak rěči hebrejsce, to je jeho maćeršćina. Wón chodži do 4. lětnika a hraje rady z přečelemi

w swobodnym času kopańcu.

Jónu wob tydžěn pak chodži Izaak kaž Wy na nabožinu. Je pak tróšku hinaša, kaž wy ju znajeće. Pola rabija (přirunajomnje z našim fararjom) nawuknje Izaak z druhimi dźěćmi w Starym zakonju, wosebje pak w torje a talmudze čitać. Snano budžeće so džiwać, zo čitaja tež w Starym zakonju. Za wěrnych Židow je to tež

wo zamołwitosćach křesćana w towaršnosći. Wustupowaše wosebje za sylniše budjenje zwólniwosće k přewzaću zamołwitosće mjez młodzinu, zo njeby so zapasła šansa politiskeho přewróta za nabožne a narodne byće. Předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa M. Wirth podžakowa so wosadze za dobrou hospodliwosć a wozjewi wudaće spodobneho informaciskeho łopjena wo ewangelskich Serbach, kotrež so při zakónčenju dnja rozdželi. Wone podawa nimo hódnych wobrazow wažne fakty wo stawiznach a džensnišim žiwjenju w hornjoserbskej, delnjoserbskej a němskej řeči.

Njedzelu zhromadzi so w bohatěj ličbje swjedženska wosada w ewangelskej cyrkwi. Swoje předowanje zložil serbski superintendent Albert na Jez. 55. Pokaza spočatnje na wobšérne wabjenja, kiž wšednje přez wšelake medije do našich domow přichadzeja. Zda so, zo štož njewabi, so zabudze a swoje twory njewotbudze. Z teksta móhl nastać zacišć, zo ma so tež cyrkej tajkemu wabjenju přizamknýć. Cyrkej pak ma so wo čłowjeka prócować nic swojskeje nahladnosće dla, ale zo by jeho k Bohu wjedła. Je to nadawk, kiž ma wot Boha. Wón chce nam woprawdžite žiwjenje darić, kiž traje tež potom dale, hdyž mamy tutón swět wopuścić. Je to dar, kiž ma so wšém připowědać, dokelž wuchadza z Božej lubosće. "Boža služba skonči so ze swjećenjom Božeho wotkazanja, kiž so bohaće wužiwaše. Po tym porěčachu přítomni hosćo cyrkwineje wyšnosće a słowjanscy bratřa postrowne słowa a posředkowachu lube přeća k dnjej.

Poslédnym wobjedze w stanje a wosadnej žurli bě skladnosć k bjesadze a spěwanju ludowych spěwow. Nimale hižo stawne Slepjanske kantorki k temu na wosebite wažnje přinošowachu. Čiły zajim a připóznace zbudzi skupina žonow a holcow z Bukec, kiž přestaji něhdyšu swjedžensku drastu ewangelskich Serbowkow wokoło Budyšina. Zajimawje rozprawjeć wědže tež 82lětny bratr Kubin ze Sprjowjow, kiž bě jako přeswědčeny křesćan a ewangelski Serb njelube nazhonjenja ze zašlej wyšnosću

měl. Připołdnu přestawku porjeński tehonorunja Klětnjanski pozawnowy chór z někotrymi kěrlušemi.

Na popołdnišim zarjadowanju w cyrkwi spominaše knj. Mikanowa z Klětnoha na wuspěšny bój wo wuchowanje wsy před bližacej so wuhlowej jamu před pjeć lětami, kiž su tež mnozy wonkowni Serbja ze skutkom njesebičnje podpěrali. Knjeni Tarankowa z Budestec porěča k temje dnja a wustupowaše na přiładze Israela, hđež młodzi zasostaru hebrejšćinu wuknu, zo meło so naše serbske duchowne herbstwo sylnišo dale dawać a nic lochkomyslnje rozbrojić. Přeješe sebi dale wudaće spěwnika a modlitwow za džěci a namjetowaše wobdželenje skupiny ewangelskich Serbowkow w narodnej drasce na přichodnym němskim cyrkwiskim dnju w Lipsku. Sup. na w. Wirth spominaše w svojim přednosku na syna Klětnjanskeje wosady fararja a basnika Mateja Urbana. Wón bě ze 400 kěrlušemi najpłodniši kěrlušer swojeho časa. Znaty bu wosebje tež přez swój přeložk Homeroweje Odysseje a Iliady do serbskeje řeče.

Knjeni Trudla Malinkowa porěča wo starolutherskim fararju Janje Kilianu. W Bukečanskej wosadze rodzeny skutkowaše po studiju teologije w Bukecach a Kotecach a bu skónčnje 1848 z fararjom w starolutherskej wosadze w Klětnom a Wukrančicach. Dla wšelakich rozestajenjow z cyrkwinej a swětnej wyšnosću wupućowa z wulkej skupinu Serbow w léce 1854 do ameriskeho Texasa, hđež založi sydlišćo Serbin. Dalše wo nim je zhonić we wot přednosowarki spisaneje knihi „K brjoham nadzije“.

Wkónčnym słowje namołwi serbski superintendent Albert, zo njebychmy jenož na tutym dnju wo hesle zetkanja přemyslowali, ale je stajnje před wóćomaj měli a ze skutkom napjelnić spytali. Dale wupraji džak wšém, kiž su k poradzenju cyrkwinskeho dnja přinošowali. Wosebje wuzběhny wobšérnu prócu předsydy Serbskeho ewangelskeho towarstwa, Měrčina Wirtha, kiž je létsa hłownje přihoty a přewjedzenje zetkanja na starosći měl. A. G.

140 lět Serbska protyka

Koždy z nas je hižo jónu Serbsku protyku w ruce měl, pak zo by so informował, na kotrym dnju w přichodnym léce jutry abo swjatki su, abo zo by w měrnym wokomiku čitał powědančko abo baseň stareho znateho abo młodeho awtora. Někotryžkuli tež (zawěsće tajnje) do stolětneje protyki pohlada, hdyž swój dowol planuje.

Ale sće hižo jónu na to myslili, hdy je přenja tajka protyka wušła? Běše to před 140 lětami. 1855 su Serbja přeni króć swoju Serbsku protyku pod mjenom *Předženak* do ruki dostali. Předženak je tehdy tón čłowjek był, kiž je cyłu Łužicu přepućował a zdobom nowinki z Klukša w Bukecach powědał a tajke z Hrodzišća do Połpic njesl.

A to je nětko Serbska protyka přewzała, ale wězo nic jenož to. Redaktor tuteje přenjeje protyki běše Korla Herman Robert Rjeda, farar w Hućinje a pozdžišo w Barće. Wón strowi svojich Serbow „Pomhaj Bóh Wam! ... Přeni raz přiřadza předženak a prosy wo małe mjestaško we wašich domach abo na blidzi aby při scjeni abo we blidowym kašću ... Wón přiřadze k wam, zo by wam do-

bre nowinki z Božeho kralestwa abo ze wšjedneho zhonjenja powědał a so z wami wot wšelakich wjecow rozryćował, kotrež bychu wužitne być móhly k wučenju, k swarenju, k dowedzenju a k poljepsowanju.“

Za kóždeho běše něšto w Protyce. Najprjedy wězo kalendarija k temu hišće tři rjadki swjedženjow - swjedžensku ewangelsku, katolsku a juliansku protyku. Potom Stolětna protyka z wěšćenjom wjedra a to za julij 1895 na přiřad takle: 1. *Julija pokhmurjenje*; 2. *hroznje*; 3. *dešč*; wot 4. *hač do 8. čopto a rjenje*; 10. *Jul. w nocy hrیمانje*; 11. *trajny dešč*; wot 22. *hač do 28. wulka horcota*; potom *hač do kónca dešč*. Hđe su hermanki a wiki, na př.: 1. w Žitawi, 3. w Biskopicach, 4. w Barći, 5. w Njeswaćidli atd. Zajimawe za bura běchu „Burske prawidła a přísłowa“, kaž na př. „Mokre swjatki, tučne hody.“ W druhim džělu namakamy powědančka, anekdoty, hódančka a směški. Redaktor farar Rjeda, kiž je najskerje wšitke teksty sam napisał, je na zajimy wšitkich svojich čitarjow myslil. 34 lět wón swój Předženak redigowaše. Jeho naslědnik běše Jan Křižan, fa-

rar w Hodźiju, kiž Rjedowe džěło swěrnje dale wjedžeše.

Předzenak běše tehdy po wšém zdaću nimo spěwarskich najbóle rozšěrjena a čitana kniha serbskeho luda. Serbska Protyka tež džensa hišće wuchadža. Wonkowny wobraz kaž tež wobsah stej so w běhu toho časa změniłoj. Ale tež džensa so tuta Protyka hišće kónc lěta do domu w serbskim kraju přinjese a tam svojego čitarja namaka.

Hanaróža Šafratowa

Nabožina jako šulski předmjet?

Zakładny zakon Němskeje kaza nabožinu jako wučbny předmjet w zjawnych šulach. Po přewróće přewza tež Sakska z nowym šulskim zakonjom tute žadanje. Šulerjo wola pak etiku pak ewangelsku abo katolsku nabožinu jako wólbny winowatostny předmjet. Tuta njezwučena situacija přinjese došć problemow w šulskej prakse: Njeběchu wukubłani wučerjo nabožiny. Njemějach wučbnicy abo wučbne materialije. Wosebje bě čezko, po dołholětnim ateistiskim wašnju wučerjo akceptancu za předmjet nabožinu namakać. Wstarých krajach Němskeje ma tutón předmjet tradiciju.

W šulskim léce 1991/92 podawachu so tola přenje nabožinske hodžiny w šulach: Fararjo, cyrkwinscy sobudžělačerjo a wučerjo posrědkowachu šulerjam křesćanske mysle. Krajny cyrkwinski zarjad Drježdžany bě mjeztym zarjadował 1. wukubłanski kurs za wučerjow w nowym předmjeće. Dale je so založil teologiski pedagogiski institut w Drježdžanach, kiž wuhotuje wu- a dalekubłanje w nabožinskim wobłuku. Tuchwilnje woli 35 % šulerjow nabožinu a 65 % etiku jako porjadny wučbny předmjet w šulach Sakskeje.

Je pak dwěloomne, hač je radzomne, křesćanske mysle w šulach poskićić, dokelž njemóže so wěra přenjesć kaž wěda. Ale nastanje móžnosć, młodym čłowjekam žiwjenske nastajenje na zakładze křesćanstwa pokazać. A w časach bjez orientacije woni to snano trjebaja.

H. K.

Drasta ewangelskich Serbowkow Budyskeho kraja, kotruž předstaji Helga Tejpelowa z Domo-
winjankami z Buček

Foto: E. Bigon

Hinc Roy

Wjes Klětno so wumóži před wotbagrowanjom

Štóz je so w pjećdesatych lětach našeho lětstotka podať wot Klětnoho přez Hamor a Wochozy do města Běła Woda, je móhł, wopušćiwi Hamor, wuhladać tafličku. Wona je była připrawjena na wysokej chójnje. Na nej je było napisane „Aufbauleitung Kraftwerk Boxberg“. Ludžo su so smějotali njewěrjo, zo by tu wosrjědź lěsa móhła jónu nastać milarnja. 20 lět pozdžišo bě tuta wulkomilarnja dotwarjena a trjebaše wjele brunicy za produkowanje miliny. Nimo wuhloweje jamy Wochozy wotwrě so w lětomaj 1975/76 wuhlowa jama Bjerwałd. Tehdy sej njeby móhł nihtó předstajić, kotry strach z milarnje a z wuhloweje jamy budže za wjes Klětno jónu hrozyć. Wjele wobydlerjow Klětnoho běchu spokojom, wšak namakachu tam swoje džěło.

W samsnym času započachu wokoło našeje wsy a w nej samej wuměřjować a toćić za brunicu. A potom Klětnjenjo zhonichu: Pod Klětnom leži brunica, wjes ma so wotbagrować. Tola tehdy wjele wjesnjawan

njespózna wuznam tuteje powěšće.

Tehdyše předsydstwo prodruštwa dósta jako přenje dokładniše informacije. Dokelž přistušachu čłonojo předsydstwa kaž Johannes Junker stronje CDU, so problematika hrožaceho wotbagrowanja w předsydstwje tuteje strony wobjednawaše. Wjesna skupina CDU ze swojimi sobustawami Johannesom a Gottfriedom Junkerom, Hartmutom Ulbrichtom a Hinc Royom jako přenja protestowaše přećiwo wotmyslenjam wotbagrowanja při tehdyšim wobwodnym wjednistwje a při hłownym předsydstwje CDU.

Pozdžišo so zwěsći, zo so brunica pod Klětnom swojeho wosebiteho składowanja dla wudobywać njehodžeše. W tutym času započestej so tež wobě cyrkwinsej wosadze w Klětnom zaběrać z planami wotbagrowanja. Wonej zapodašej protesty na swojej biskopskej zarjadaj, zo bychu so wottam dale dali na knježerstwo NDR.

Mjeztym so minychu wosomdzesate lěta. Wjesnjawo běchu rozhorjeni. Protesty njejsu ničo wuskutkowali. Čłonojo Młodeje wosady přewjedzechu wosebitu akciju na cyrkwiskim dnju w léce 1988 w Zhorjelcu. Młodzi ludžo namolowachu na brikety „Modlće so za Klětno!“ We woběmaj

cyrkwjomaj so modleše na nje-dželných kemšach za wuchowanje wsy Klětno. Rjad wobydlerjow sam napisa swoje wobmyslenja na knježerstwo. Ale ničo njeskutkowaše. Wotbagrowanje so dale přihotowaše.

Nazymu lěta 1989 jewješe so kriza NDR. Wjele ludži wopušći NDR. Klětnjenjo pak wostachu w swojej domiznje – wšak so pokazowachu nětko wuhlady na wuspěch jich wojoowanja wo wuchowanje wsy. Klětnjenjo dostawachu wjele dopokazow solidaritje, čuzy ludžo jim pisachu a rjap skrućichu.

W nowembrje lěta 1989, hišće do přewrota, wozjewi wobydler Hinc Roy „Wotewrjony list“ w nowinje „Neue Zeit“. Tam wón wosebje pokaza na serbski pochad wsy Klětno, zo rjad wobydlerjow hišće serbsce rěči abo rozumi, zo wustawa NDR zaruči wuchowanje sydlišćoweho ruma Serbow, zo měješe so serbska rěč a kultura spěchowac. Tutón list wubudži w zjawosći wulkó kedžbnosć.

Kónc nowembra 1989 so po wjetšej zhromadźiznje strony CDU přeni króć w Klětnom demonstrowaše. Na tutej zhromadźiznje so Hinc Roy delegowaše na zjězd strony CDU 15. a 16. decembra 1989 do Berlina.

W Klětnjanskimaj cyrkwjomaj so dale přewjedowachu

modlitwy a próstwy za měr přez fararjow Fischerja a Matzku.

Wuwjedenja Hincja Roya wo planowanym wosudze wsy Klětno so na stronskim zjězdze z wulkim přikleskom přiwzachu. W nocy mjez 15. a 16. decembrom měješe wón samo rozmołwu z tehdyšim zastupowacym ministerskim prezidentom Lotharom de Maizierom a z ministrom za wuhlo a energiju profesorom Steinmannom. Wobydlerjam Klětno so přilubi, zo móža hodowny swjeden 1989 bjez stracha swječić a zo so knjezerstwo za wuchowanje wsy zasadźuje.

Spočatk lěta 1990 hišće ničo dokładneho wo swojim wosudze njezhonichu. Na jich demonstracijach so wobdźělachu a jim při boku stejachu serbscy spisowaceljo a hudźbnicy. Hinc Roy skomponowa spěw wo Klětnom, k čemuž serbski spisowacel Gerhard Apelt tekst napisa.

Předsyda International Amnesty Till Necker wustupi na demonstraciji w Klětnom. 22 rozhłosowych a telewizijnych stacijow wo Klětnom wusylaše.

Telewizija NDR nawjerca film wo Klětnom. Zapadoněmske nowiny rozprawjachu wo wsy a wo wojowanju jeje wobydlerjow. Tež šulerjo Klětnjanskeje šule mějachu wažny podźěl při wuchowanju ródneje wsy.

Před někotrymi tydzenjemi swjećachmy na swjedenkich kemšach 5. rónicu wuchowanja našeje wsy před wotbagrowanjom. Naše wojowanja běchu wuspěšne. Naša ródna wjes Klětno ma džensa w nowym staće, w Němskej zwjazkowej republice, wšě móžnosće swobodneho wuwica.

Smy wjeseli a zbožowni, zo je so nam Bóh tajki přichileny a hnadypołny pokazał. Za to so jemu njemóžemy dosć dzakować.

Ženje w přichodze njechamy zabyć naše wojowanja a sylzy wo wuchowanje našeje ródneje wsy. Powěsć wo našich prócowanjach njech sej přichodne generacije wobchowaja.

Klětno, naša domizna, tebj njepušćimy!

(Na cyrkwiskim dnju w Klětnom kn. Mikanowa přednjesla.)

zanju chlěb a wino jenož jako symbol Chrystusoweje čěta a Chrystusoweje kreje. Luther nas wučí, zo we wěrje pod chlěbom w Božim wotkazanju jěmy Chrystusowe čěto a pod winom pijemy Chrystusowu krej. To rěka, zo drje wostanje chlěb chlěb a wino wostanje wino, ale přez Chrystusowe słowo je za nas Bože wotkazanje (testament) drohotna, wěčna hnada.

Romsko-katolska cyrkej wučí, zo so přez Chrystusowe słowo substanca chlěba a wina přeměni do Chrystusoweje čěta a Chrystusoweje kreje. Wědomosć to njemóže dopokazać, katolik ma tole přeměnenje za Boží džiw a jako potajnstwo wěry dzakownje připóznać.

Ja chcu Bože wotkazanje přirunac z pjenjemi. Kak je to móžno, zo je mała papjerka 20.00 hriwnow a wjace hódna? Dokelž je to na papjerce tak

načišćane! Derje. Hdyž pak ja to hišće rjeńšo na wjetšu papjerku načišću, njejsu to pjenjezy, dokelž ja poľnomóc nimam pjenjezy wudawać, kaž ju stat ma. Chrystus ma poľnomóc prajić: To je moje čěto. To je moja krej.

Hdyž lud Chrystusowu poľnomóc njeprípózna, zhubi wón wěčnu, drohotnu hnadu Božeho wotkazanja. Stare NDRske pjenjezy džensa žanu hódnotu wjace nimaja. Za nje wěrjaceho njeplaći Chrystusowe słowo. Wón nima za nas žane zrozumjenje, zo je nam Bože wotkazanje drohi, swjaty sakrament.

Pjenjezy w křini zamknjene, hdyž sej njezwěrimy je wuziwać, nam ničo njepomaha. Hdyž k Božemu blidu njechodžimy, nam Bože drohe wotkazanje ničo njepomaha.

Gerhard Wirth

Dźiwny wosud

Hdyž běch hišće wo tójšto młódsi, kupich sej w serbskim přeložku wušlu knihu E. Strittmatta wo wjesnych wšelciznach. Tak zhonich, kak znaty a připóznaty spisowacel zhladuje na wjesne wšednosće a njewšednosće. A njebuch přeslapjeny. Jimała bě mje mjez druhim krótka stawiznička wo kuntworce, kiž ze zymu dyrkotajo pod lisčičkom što ma scerpne na přestaće trajaceho dešćowanja čaka. A jeje wulke zbože bě, zo njezadu wětrik, kiž by łopješko wobročil. Zmoknje by za nju woznamjenilo wěstu smjerc. Tuž njebě jeje zbože mjeńše, hač mamy je druhy my. Tajke njewšedne předstajenje wšednosće skrući mi zmužitosć, wopisać tragiski dónt młodeho njewinowateho zwěrjatka.

Powšitkownje mamy kuntwory lédma zańc, chiba nas kaľnu. Potom so na nje mjerzany. Z myšemi je to podobnje. Njepleńčimy so z tymi małymi a hišće mjenje z wulkimi. A njewuplaći so tež, nasadzować so njetrjebawši z tymi „bětymi“, kiž na dróhach na wobchadnych hrěšnikow ľakaja.

Štyrinohate myše wšech družin mamy powšitkownje za njewušny prak. Wlećemy na nje pasle a šćuwamy na nje

kočki. Hdyž to njepomaha, spytamy jim samo zawdać jěd. Džemy jim na kožu, hdžežkuli so pokazuja, dokelž měnimy, zo nam jenož škodza. Njewěm, hač su tež na někajke wašnje wuzitne. A tola měli tež w nich widzeć Bože stworjenja, kiž začuwaja ból a bědu, hłód a lačnosć kaž my abo tola podobnje.

Džětach tehdy hišće w ratariskim drustwje. W składze žita mějachmy wjetše mnóstwo měchow ze zornom napjelnic. W rózku ľubje běchu, wysokim wuhenjama twornje podobne, meterske roľ zornoweho dujadla nastajene. Stejachu tam cyle číše a njewinowace, jako njemóhli nikomu ani wloski skrěwdzić. Štó by w tym widzał něšto złe a samo strašne nawlečene pasle? Do jedneje roľ pohladawši widzachu na jeje dnje někajke něšto. W čémnosći njemóžach jo spóznać. Klepných wo roľ. Njehibny so. Zaklepach wotřišo. Podarmo. Počach so někak swojej wćipnosći džiwac. A tola njemóžach so jeje dowobarać. Tuž nachilich roľ. Dobu so swěto dnja na čmowe dno. Skónčnje tam spóznač myšku. Z doľheje wopuše sudzachu, zo je to młoda wulka myš. Sedžeše cyle skružena a kaž do kulki storčena. Packi pod čěłkom schowane. Hłóčka dososćehnjena. Wotu-

Klětnjanki na serbskim ewangelskim cyrkwiskim dnju wudawaja w stanje wobjed, kotryž bě nawarića policajska šula. Tykancy běchu Klětnjanki napjekli a kofej zwarili Foto: E. Bigon

To je moje čěto To je moja krej

Lětuši serbski cyrkwiskim dnem smy w dwěmaj Klětnjanskimaj ewangelskimaj cyrkwjomaj swječili. Skrótka chcu wam wujasnić, kak je k temu došlo, zo stej tam dvě ewangeliskej wosadze. W Pruskej je w lěće 1817 kral Bjedrich Wilhelm III. chcył rozkoru mjez

ewangelsko-lutherskimi a ewangelsko-reformowanymi skončić z tym, zo je ze zakonjom prikazał, zo matej so wobě cyrkwi zjednočić do ewangelsko-unirowaneje cyrkwy. Zwjětša su wosady do toho zwolili, někotre pak so spećowachu a chychu lutherske wostać a soněk mjenowachu „starolutherska cyrkej“. Jich myleše wosebje, zo reformowani wobhladowachu w Božim wotka-

pjenej woće přizandzelenej. Njehibny so. Hač je hišće žiwa? Storčich zřaha wo nju. Tróšku so pohibny a znowa so čapny. Bě tola hišće žiwa! Zdaše so nětk, zo samo třepoce. Hač ze strachom, slabosću abo hłodom? Wbohe čerpjace žatko. Suche kaž šćenk. Hotowa hromadka njezboža. Ale tola nječekny. Njerodžeše ani wo swobodu, kiž jej poskićach. Bě drje tak wosłabnjena, nimale zawutlena, zo njezamoh wjac čeknyć. Čakaše po zdaću jeno hišće na swoju smjerc. Snano sebi ju samo přeješe? Štó wě, kak dołho hižo w tutym justwje sedžeše a kak často bě so spytała z njeho wuswobodzić. Hładke a wysoke scěny roty jej znjemóžnichu, so z njeje wudrapać. Dospołnje wučerpana bě so skónčnje swojemu wosudej podwoliła. Ani jeje towarški njezamóchu jej pomhać. Wěšće bě z nimi w młodostnej rozwołnosći w hembjerkach wjesele po hrjadach běhała, so z towar-

škami honiła a šćěkała, při tym so njejacpy wobsunyla a njezbožownje do roty padnyła. Do roty, kiž bu jej žiwy row. – Nadobo zjewi so cuzy škórń. Ze słowami: „Što to dyrbi?“ jeho mějicel wbohe stworjenje za wokomik rozmjeće. Jeno mało storkow a bě přetrała. Njesmilny škórń bě ju za wokomik morił. Njesmilny? Njebě to skerje skutk smilnosće, kiž wbohe žatko ze smjertnych čwělow hłodu a lačnosće wumó?

Je wo tajkim podawku hódnje pisac? Dzensniši čas ma lédma zańč čerpjacych čłowjekow. Što potom hišće dońt njehódneje myški rozpominać? A tola sej myslu, zo je čłowjekej trjeba, sebi tež za to małe, pódlanske a po zdaću njewušne prawy wid wobchowac. A to wosebje, hdyž so zda, zo džen-sa w přiběrackej měrje sensacije a skandale zjawne měnjenje postajaja.

A. G.

ARNOŠT BART-BŘEZYŇČANSKI

29.8.1870-15.2.1956

By-li ličba přećiwnikow wo wuznamje wosobiny rozsudzila, by wón zawěšće najwuznamniši Serb był. Zo wón jedyn z tych je, wo tym rozsuzdźi ličba jeho wobdźiwarjow. Dnja 29. awgusta budu 125. posmjertne narodniny Arnošta Barta.

Koždy so snano hnydom dopomina na založenje Domowiny a na serbske hibanje po přenje swětowej wójnje – stawizniskej podawkaj, kotrež stej njedzělnje z jeho mjenom zwjazanej.

Bój wo přesadjenje narodnych a socialnych zajimow wupjelni jeho cyłe žiwjenje: Skutkowaše jako sobuzaložer serbskeho towarstwa w Chwaćicach a gmejnski předstejićer w domjacej Brězyncy, jako zastupjer burow w Hornjołužiskim provincialnym sejmje a zaposťanc Sakskeho sejma, jako sobuzaložer a předsyda Domowiny, jako zastupjer Serbskeho narodneho wuběrka we wobłuku českosłowakskeje delegacije při měrowych jednanjach 1919 w Parisu, jako sobuzaložer lokalnych konsumowych a nalutowanskich drustwow

kaž tež jako člon dohladowanskeje rady Serbskeje ludoweje banki a Serbskich Nowin, jako redaktor „Serbskeho Hospodárja“ ...

Čěrjaca móc jeho idejow, utopijow a jeho skutkowanja za socialne a narodne wuswobodjenje bě hłuboka ewangeliska wěra. „...Jena sprawna demokratija je wo mojimaj wočomaj a tež wěrna socialna zmyslenosć wupłod woprawdźiteho křescijanstwa po słowach a wučbach našeho zbožnika Jesom Christa ...“ [originalnje z lista na P. Lubjenskeho, dnja 13.10.46] Stabilne towarstwo srěnich a małych burow, kotřiž swójsku rolu wobdžěłaja a traće serbstwa garantuja – tak by móžno było so hižo na zemi Božemu kralewstwu bližić.

Po druhej swětowej wójnje – ze žadosću wočakowane wuswobodjenje dožiwi Arnošt Bart w 75. žiwjenskim léće – so jeho sony po zdaću dopjelnjachu. Wuswobodzerjo běchu Słowjenjo, kotřiž bychu móhli zaručić wobstaće serbskeho luda. W listach přecelam Bart runjewon wopřisaha imaginarne słowjanske bratrowstwo.

„... Słowjanskich splahow wutroba žedzi po maćercy Sławijach tak dołho zastorčenej. Wulka Slawija njedaj zahinuć twójimaj Łužicomaj! ...“ [originalnje z lista na M. Krječmarja, dnja 30.7.45] Zemská reforma, z kotrež měješe wón sam wužitk, by móhla zakład za swobodne burstwo być.

W tutym času so Bart tež wo wožiwjenje ewangeliskeho serbskeho cyrkwinskeho žiwjenja staraše. Mała ličba dopisow, kotrež su so wuchowali, wobsweđcuje jeho žiwy zajim za organizowanje serbskich Božich službow. K temu liči tež wosobinske prócowanje wo

nawrót serbskich duchownych, na přikład fararja Mjerwy do Bukec. Za wobsadjenje farskeho městna w Slepjanskej wosadze so wón samo pola KPD/SED-funkcionara W. Koenena zasadzoł.

Hdyž Arnošt Bart w februaru léta 1956 zemrě, njewotpowědowaše položenje w Serbach jeho sonam. Ale wón bě čas žiwjenja swěrný swojej wěrje a swojim idealam žiwy był. Kreda jeho skutkowanja zwuzraznja so w basni Čišinskeho: „... Štóž chce Serbstwo twarić, tón džělać dyrbi, zo by Serbstwo kěło. Hdyž žiwjenje je – pozitivne džělo.“ A. B.

Wjac němskeho w Nosaćicach

Zdruheje počy 19. lětstotka poča so w hornjoserbskich ewangeliskich wosadach serbskosć bóle a bóle drjebić. Wjac Němcow do wsow přičahny, kupi sej dotal serbske statoki, založi sej rjemjesło abo služěše na ryčerkublach abo pola burow. Nastawaše wjac a wjac narodnje měšanych mandželstwow, w kotrychž bě potomnistwo tež zwjetša němske. Přiběraca ličba Němcow žadaše sej bórže wjac prawow swojeje řeče w cyrkwi. Kak so to stawaše, pokazuje nam přikład z Nosaćic.

W Nosaćicach mějachu kaž druždze tež zdawna kóždu njedzělu kemše we woběmaj rěcomaj. Wažne při tym bě, kotre so jako hłowne wobhladowachu a so tohodla jako přenje swjećachu. W Nosaćicach běchu srjedz zašeho lětstotka jenož šěsć króc wob léto, potajkim kóždu wosmu njedzělu, němske kemše před serbskimi. Z léta 1866 so Němcam přizwoliču džewjeć króc wob léto, to rěka kóždu šestu njedzělu, jich kemše jako přenje. W léće 1891 skónčnje sej Němcy hišće wjac svojich Božich službow jako přenje žadachu.

Na zhromadźenje Nosaćanskeho cyrkwinskeho předstejićerstwa dnja 9. februara 1891 přednjese August Gampe z Walowow, zo žadaja sej němcy wosadni, dokelž je jich ličba w minjenych lětach přiběrała, kóždu štwórtu njedzělu swoje kemše jako hłowne. Po diskusiji tam a sem při wza so namjet fararja Michała Domaški, zo

so tajka wažna naležnosć njemóže hnydom rozsudzic, ale zo dyrbi so najprjedy zwěšćic, kelko Němcow a Serbow scyła we wosadze je.

Na přichodnej zhromadźenje předpožiji farar Domaška wuslědk. Wón bě zwěšćil, zo ma so běrtlk wosadnych do Němcow lićic. Z toho, tak měnješe, by tež přisprawne bylo, Němcam běrtlk hłownych kemšow přewostajic. Z tym pak cyrkwinske předstejićerstwo, kotrež wobsteješe z pjeć Serbow a Augusta Gampy jako jeničkeho Němca, njebě přezjedne. Wone bě měnjenje, zo njehodži so naležnosć jeničce z ličbow narodnostneho poměra rozsudzic, dokelž mnozy Němcy pak scyła kemši njehodza, dokelž su socialdemokratisce zmysleni, pak chodza zdžěla do susodnych hižo bóle něm-skich Ktelic. Hdyž w Nosaćicach njebychu tež někotři Serbja němske Bože služby wopytowali, by tam jenož přewšo skromna horstka kemšerjow byla. Nimo toho je mjez Němcami lédma burow, kiž bychu dyrbjeli kaž Serbja dla připołdneho zastaranja skotu zažne kemše měc. Cyrkwiskeho předstejićerstwo wotpokaza žadanje Augusta Gampy.

Němcy so z tym njespokojichu, ale zapodachu, skoržo zo jim wosadne předstejićerstwo jich prawa přikrótsuje, swoju naležnosć na wokrjesne hejtmannstwo w Budyšinje. Tu žadachu sej, twjerdžo zo je třecina wosadnych němca, naraz samo kóždu třeciu njedzělu něm-

ske hłowne kemše! Jako wopodstatnjenje přidachu scěhowace ličby Serbow a Němcow w jednotliwych wsach:

Nosačicy	24	Serbow	34	Němcow
Trusecy	57	-	31	-
Jama	15	-	15	-
Krapowy	43	-	13	-
Špikaty	95	-	20	-
Walowy	21	-	22	-
cyła wosada	255	-	135	-

Nimo toho skoržachu wokrjesnemu hejtmanstwu, zo je konfirmacija němskich pačerskich džěci w Nosačicach stajnje zhromadnje ze serbskimi a zo tohodla Němcy, kotřiž su hagle před krótkim do wosady přičahnyli, lědma něšto wot konfirmaciskich kemšow rozumja. Zo by so cytej naležnosći wjace wažnosće spožičilo, wobročichu so wo podpěru tež na cyrkwinskeho kolatora hrabju Breßlera nad Łuskom, kotryž žadanje Němcow zwólniwe podpisa.

Nosačanske cyrkwinske předstejicerstwo bě nětka, hdyž dyrbješe so před wokrjesnym hejtmanstwom wusprawnić, we wuskosćach. Hišće raz wone wuradžowaše a so skónčnje Němcam podwoli. Dnja 9. nowembra 1891 wone, wucha-

džejo ze swojich ličbow, zo je bértlik wosadnych němski, wobzamkny:

- zo přizwola so Němcam jónu za měsac hłowne kemše; dale budže němska Boža služba přerjaja, kaž bě to hižo dotad, druhi džen hód a Zeleny štwórtk a přidatnje hišće druhi džen swjatkow;

- zo so 11 króć wob lěto Bože wotkazanje za Němcow swjeći: - zo budže konfirmacija němskich pačerskich džěci džělena wot serbskich.

Z tutymi wobzamknjenjemi spokojichu so Nosačanscy Němcy runje tak kaž Budyske wokrjesne hejtmanstwo. Wone zwoprawdžichu so z Nowym lětom 1892.

Nosačanski přikład pokazuje, kak němčina w serbskich wosadach bóle a bóle na wažnosći přiběraše, doniž njesta so z hłownej a skónčnje z jeničkej rěču w Božich domach, kotřež běchu lětdžesatki dołho serbske byli. Prawidłowne serbske kemše přestachu w Nosačicach ze smjerću poslednjeho serbskeho fararja Korle Wyrgača w lěće 1956.

T.M.

Cyrkej w Nosačicach

Foto: Maćij

Takle džělaja druhdže

Cyrkwinsku iniciatiwu za bjezdžělnych w Zschopauje založichu w l. 1991 potrjeheni, jako rozšěri so ze zwrěšćenjom dotalnych hospodarskich strukturow bjezdžělnosć ze swojimi psycho-socialnymi scěhami cyle njewočakowanje mjez ludźimi w srjedźnych Rudnych horach.

Z rozpušćenjom wulkich zawodow, kaž na př. zawoda za motorske MZ-Zschopau, dkk Scharfenstein a najwjetšeho džěla tekstilneje industrije, nastaj regionalnje nadpřerězna wysoka bjezdžělnosć, z kotrejež rezultowaše znjeměrnjenje, prawniska njewěstosć a bjezperspektiwosć.

Z tuteje iniciatiwy rozwi so spočatk 1992 poradžowarnja, kotraž mjenuje so mjeztym „centrum za zetkanje a poradžowanje“. Jeje nošer je ewangelsko-lutherski cyrkwinski wobwod w Flöha. Centrum ma mjeztym 63 ABMnikow w třoch wselakich projektach, kotřiž su na lěto přistajeni.

Naše džěło zložuje so pře-

ważnje na socialnje wróćostajenych we wobłuku cyłkowneho poradžowanja a přewodženja. Pomhamy dale bjezdžělnym, džěćom, młodostnym, žonam, mužam, wusydlencam a asylantam při wupjelnenju próstwow a přewodžujemy jich na zarjadnistwa.

Wyše toho posrědkujemy kontakty k wyšnosćam a zarjadam a cyrkwjam a wuradžujemy z nimi wo konfliktnych situacijach, při problemach z pjenjezami za bjezdžělnych, wo pomocy za bjezdžělnych a socialnej pomocy.

Runje tak pomhamy jim při zadołženju, swójbných konfliktach, bjezdomnosći.

Druhi projekt cyrkwinskeje iniciatiwy za bjezdžělnych je socialna meblowa služba. Tuta nastaj 1992 jako socialny zaběranski projekt a zmóžnja zběranje, předžělanje a tunje wotdaće trjebanych meblow a domjacych gratow.

Z tym móžachmy w zhromadnym džěle ze socialnym zarjadom hižo mnohim přiji-

mowarjam socialneje pomocy pomhać.

Třeći projekt rěka „Přichod rostlinow“. Za njón džělaja wosebje wróćostajeni, z tym zo

připrawjeja a hladaja zelenišća, wětrowe škitne pasma, mjezy, lěsne kruchi a kromy atd. Woni orientuja so wosebje na wobswětoškit.

A. H.

Čehodla so modlimy?

Něchtó jónu mjenješe, zo njeje trjeba, so k Bohu modlić, dokelž Bóh tola tak a tak lěpje wě hač my, što nam wušne je. Tohodla nochcyše wón přez modlitwu Bohu předpisać, što ma činić; radšo chcyše so Božej woli podćisnyć. Za njeho potajkim njeměješe zmysła, so k Bohu modlić.

Wězo njemóžemy ze swojimi modlitwami Boha nućić, so po našej woli měć. Ale Bóh tež njeskutkuje kaž slepy dónt, kotryž na přeća a próstwy čłowjekow nježywa. Bóh so nam hnadnje přiwobroći. A to tež rěka, zo chce naše próstwy a přeća do swojeho skutkowa- nja zapřijeć. Tohodla so k njemu modlimy.

*Knježe, wěm,
zo prawje jednal njejsym.
Sym so stróžil,
kajki hruby móžu być.
Čehodla ja njejsym našot
pomocliwe słowo lubosće?
Čehodla ja myslach jenož
na sebje?
Mi je žel, zo činju zředka,
štož za prawe spóznał sym.
Knježe, spožč mi lubosć a móc,
zo bych dobrotu wopokazał,
zo bych druhich zwjeselił
a sam wjesoty byl.*

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Wojerecy. Wzali tudomneho archidiakonata so 21. awgusta hłowna konferenca wučerjow Wojerowskeho šulskeho wokrjesa pod wodženjom knjeza wokrjesneho šulskeho inspektora, superintendenta Kuringa, wotbywaše. Po podatych rozprawach šulski wokrjes 3280 šulskich dźěci liči, kotrež so wot 41 wučerjow a 3 wučerkow rozwučuja. W Wojerecach 751 dźěci šulu wopyta, při kotrež je 13 wučerjow postajenych. Łaz ma štyriklasnu šulu z 234 dźěćimi a z dwěmaj wučerjomaj. W Wulkich Zdžarach dwaj wučerjej w třoch klasach 194 dźěci rozwučujetaj. Tež w Sprječicach je triklasna šula z dwěmaj wučerjomaj a 151 dźěćimi. W minjenym léće je knjez Unger w Zabrodže na wotpočink šoł. Na jeho město su knjeza Šwátku postajili a na město knjeza Domški w Wulkej Čisowje, kotryž je so do Wojerec přesadził, su knjeza Thielschera powołali.

SN, 31. 8. 1895

Powěsće

Wiesbaden. Po wozjewjenjach zwjazkoweho zarjada za statistiku je 1,9 mio maľolětnych dźěci jenož pola maćerje žiwych. Wot tutech maćerjow su 42,4 % wot svojich mužow dźelene a 35,7 % njewudate. Hišće woženjene, ale nic zhromadnje z mužom žiwych je 12,8 %. Jenož 9 % su wudowy. Kelko dźěci w Němskej jenož z nanom hromadže žiwych je, njemóžach zwěšćić.

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjadowe Serbska přédarska konferenca. – Ludowe nakładnistwo Domowina tzw. Sukelnska 27, 02625 Budyšin. Redaktor a skazanka: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, 02625 Budyšin, tel. 4 22 01. – Sadźba: Serbske Nowiny Budyšin, čisć: Serbska čisćernja tzw. w Budyšinje. – Wuchadza jónkróć za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 1000 028 450, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 85 550 000

Praha. Ewangeliska cyrkej českich bratrow je, po tym zo njebě 40 lět diakonija cyrkwe móžna, wot 1.6.1989 zaso Diakoniski skutk založila. Hač do džensnišeho suso 23 wšelakich wustawow založili a dalje maja scěhować.

Z Pólskeje

W meji wotmě so we Łódži synoda Ewangelisko-reformowaneje cyrkwe, na kotrež slyšachu delegowani, duchowni a lajkojo, wotpowědne rozprawy a kotrež so na diskusiji wobzamknychu.

Nowe předstejicerstwo cyrkwe so wuzwoli: Funkciju předsydy konsistorstwa přewza kn. dipl. inž. Biruta Pachnik, a městopředsyda je wot funkcije sem biskop tuteje cyrkwe.

Dale wobzamkny so za wšitke cyrkwinske gremije nowy wólbny porjad.

Při składnosći 50. rónnicy zakónčenja 2. swětoweje wójny a 50. rónnicy wuswobodženja KZ Oswięcima wobzamkny synoda jednóhłósnje deklaraciju. W nej čitamy mj. dr.:

„W času před holocaustom bě antisemitizm powšitkowny zjaw w Europje. Tež křesćanske cyrkwe mjějachu podžěl na nim; wone njeběchu lětstotki Židam přichilene, w swojej teologii antijudaistiske a činjachu kóždoho Israelita za Chrystusowu smjerc zamołwiteho. Ke chwalobnym wuwzaćam słuše teologiske myslenje a duchowne stejnišće wulkeho reformatora cyrkwe w 16. lst. Johanna Calvina, kiž mj. dr. scěhowane pišaše: „Štó by sej zwěrił, Židow wot Chrystusa wotdžělić? Z nimi zwjaza so zwjazk ewangeliya, kotrehož jenički zakład Chrystus je. Štó by sej zwěrił, jich wuzamkný wot njezasluženeje dobroty wumóženja, jich, kotrymž bě spožčene, w praksy wučbu wusprawnjenja wěry wupruwować?“

Klišej Žida - Božeho morderja šeri hač do džensnišeho we wědomju wjele křesćanow, hačkuliž stej so wot holocausta, kotryž wotmě so w Europje, oficialna wučba cyrkwow a jich poměr k Židam radikalnje změnił... Křesćenjo dyrbja tež tutón hrěch wuznać, kiž jich swědomje počezuje; woni dyrbja so wšěch njeskut-

kow antisemitizma kać a njepřestawajcy sotry a bratrow z wuzwoleneho luda – Israela – wo wodaće prosyc ...

New York. Pomocny skutk UN za čekancow liči lětsa po wšem swěće z 23 mio čekancami, kotřiž swój kraj wopuša. Dalšich 26 mio čekancow bldži po swojim kraju, dokelž su z blišeje domizny wuhnaći.

Přičiny čekanja su předewšěm wójny, přesćěhanja, potłóčowanje a namóc.

Norwegska. Cyrkej w Norwegskej swěći lětsa tysačlětny jubilej swojeho wobstaća. Wosebje swěći to na kupje Moster. Tam je kral Olav Trygvason w léće 995 přistał, zo by Norwegčanam křesćansku wěru připo- wědał.

Přeprašujemy

06.08. – 8. njeđzela po Swjatej Trojicy

- 10.00 hodž. kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Albert) w samsnym času Boža služba za dźěci
- 11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)
- 13.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

13.08. – 9. njeđzela po Swjatej Trojicy

- 15.00 hodž. wosadne popođnje we Łazu (sup. Albert)

20.08. – 10. njeđzela po Swjatej Trojicy

8. 30 hodž. kemše w Minakale (sup. Albert)
8. 30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (farar Malink)
- 11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. na w. Wirth)
- 14.00 hodž. wosadne popođnje w Čisku (sup. Albert)

26.08. – sobota

- 14.00 hodž. wosadne popođnje we Łupoji (sup. Albert)

03.09. – 12. njeđzela po Swjatej Trojicy

- 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej (sup. Albert) w samsnym času Boža služba za dźěci
- 11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)
- 13.30 hodž. kemše w Budestecach (sup. Albert)